

Дом Народне скупштине National Assembly Building

Завод за заштиту споменика културе града Београда
Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade

Дом Народне скупштине, Пројекат Архитектонског одељења Министарства
грађевина, попречни пресек, 1928.

National Assembly building, Design by Architectural Department of Ministry of Con-
struction, cross-section

Милан & Ђулијевић
Вангелкић-Мил. прат
10. маја 1928 г.
Београд

Дом Народне скупштине

Трг Николе Пашића 13

*Дом Народне скупштине, авио-снимак, 2007.
National Assembly building, aerial photo, 2007.*

Дом Народне скупштине, једно од најмонументалнијих београдских здања, подигнут је на простору омеђеном Косовском улицом, Таковском, Тргом Николе Пашића и Влајковићевом, у непосредној близини Старог и Новог двора и Дворске баште (данас Пионирски парк), са којима чини јединствену архитектонско-функционалну целину. Грађен је у временском раздобљу од 1907. до 1936. године. Историја његове градње, са бројним прекидима и изменама пројекта и уз учешће најзначајнијих домаћих архитеката прве половине двадесетог века, симболично одражава и бурну историју српске, потом југословенске државе и њеног парламентарног живота.

Првобитна зграда Народне скупштине, која се налазила на месту данашњег биоскопа „Одеон“ (на углу улица Краљице Наталије и Кнеза Милоша), била је скромна грађевина, обликована по узору на примере балканске профане архитектуре. Стицањем државне самосталности и уздицањем Србије у ранг краљевине, неугледан изглед зграде показао се недостојним парламента суверене државе. За нову локацију изабран је пусти простор „марвене пијаце код Батал џамије“, који се налазио на самој граници изграђеног дела вароши. На одабир ове локације, која је изазивала велике полемике код ондашње јавности, утицала је близина места на којем је 1830. године одржана Велика народна

Ентеријер Дома Народне скупштине, вестибил и бочно степениште / Interior of the National Assembly Building, vestibule and lateral staircase

скупштина Србије, у оквиру које је прочитан Хатишериф турског султана о правима српског народа и наслеђивању кнежевског престола.

Већ 1892. године Министарство грађевина поверило је израду пројекта новог скупштинског здања архитекти Константину Јовановићу (1849–1923), који је своју вештину у обликовању репрезентативних зграда доказао пројектом за зграду Народне банке Србије, као и бројним реализованим јавним грађевинама у аустроугарској престоници. Међутим, због политичких превирања и материјалних разлога, градња објекта је одложена за неколико година, када је поверена архитекти Јовану Илкићу (1857–1917), победнику на поново организованом конкурс за Дом Народне скупштине, 1901. године. Како је доношењем новог устава Краљевина Србија добила дводомни парламент, нови план је задовољио измењени програм по којем је здање требало да под једним кровом обједини Народну скупштину, Сенат и Државни савет, као и заједничке просторије, кабинете и одговарајући број канцеларија. Међутим, у погледу опште композиције, просторне организације и главних елемената стилско-архитектонског обликовања, Илкићев пројекат се у великој мери ослањао на Јовановићеве идејне нацрте из 1892. године. Због очигледних

сличности двају пројеката, нису изостале критике јавности, која је постављала питање оригиналности ауторства и предлагала расписивање новог конкурса који би предвиђао изградњу скупштинске зграде у националном стилу.

И поред тога што је у међувремену, 1903. године, дошло до династичке промене и што је донет нов устав, према којем је Скупштина поново постала једнодома, није се одустало од Илкићевог пројекта. Званичан почетак градње палате означен је полагањем камена темељца 27. августа 1907. године, у присуству краља Петра Првог Карађорђевића и престолонаследника Ђорђа, народних посланика и дипломатског кора. Повела која је том приликом узидана у темеље здања садржала је имена краља, митрополита, као и главног архитекте Јована Илкића. Извођење радова поверено је познатом београдском предузимачу Васи Тешићу.

Бурна дешавања на историјској позорници током наредне деценије утицала су на то да је до завршетка Првог светског рата здање било изграђено само до нивоа првог спрата. Формирање Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца условило је потребу за новим изменама пројекта, јер предвиђене скупштинске сале више нису биле довољне. Због смрти архитекте Илкића 1917.

године, руковођење радовима, који су се тицали не само измена и допуна првобитног пројекта у крилима зграде већ и реституције изгубљених планова, поверено је ауторовом сину и архитекти Министарства грађевина Павлу Илкићу. Према обновљеном пројекту, изградња је настављена 1920. и трајала је до 1926. године, када су радови још једанпут обустављени.

Одлука о почетку следеће фазе реализације пројекта уследила је након смрти краља Александра Карађорђевића 1934. године, када је носилац свих радова постало Архитектонско одељење Министарства грађевина. Главни пројектант овог одељења био је руски архитекта Никола Краснов (1864–1939). Његово тридесетогодишње искуство у пројектовању јавних репрезентативних здања, на основу којег је стекао титулу „Архитекте Руског Царског Двора“, а потом и „академика архитектуре“, препоручило га је за рад на пројектима неких од најзначајнијих здања престонице. Посебан допринос репрезентативности скупштинског здања Краснов је дао пројектом уређења ентеријера са свим детаљима, попут обраде прозора и врата, штуко декорације, дрвених ламперија, металних декоративних решетки и дизајна намештаја.

Палата Народне скупштине завршена је и освећена 18. октобра 1936. године у присуству краља Петра Другог Карађорђевића, двадесет девет година након почетка изградње. Прва седница у присуству свих чланова владе одржана је два дана касније, 20. октобра 1936, а до краја исте године озваничени су распоред и намена свих просторија.

Скупштинско здање је замишљено и изведено као монументална, репрезентативна и слободностојећа грађевина симетричне основе. Строго поштовање академских принципа у време њеног пројектовања представљало је најприкладнији израз за палату таквог значаја и намене. Средишњим ризалитом објекта доминира портик са троугаоним тимпаномом, ослоњеним на колосалне стубове, које надвисује елегантна купола с лантерном на врху. Спољашње обликовање здања са

рустичном обрадом сутерена рипањским зеленим каменом, обликом прозора и пиластера који се протежу кроз две средишње етажне и завршавају кровним венцем са балустрадом – указују на неоренесансне и необарокне узоре.

Целокупна хералдичка декорација предвиђена првобитним пројектом, као и скулптурална над бочним крилима, нажалост није изведена. Једини реализовани пластични украс представљају медаљони са представом Атене и ликовима Перикла, Демостена и Цицерона на бочним ризалитима, рад вајара Ђорђа Јовановића. Декорација над порталима у виду скулптуре анђела са бакљом и маслиновом граном урађена је према замисли вајара Петра Палавичинија.

Саставни део амбијенталног уређења грађевине представљала је и декоративна ограда са стилским канделабрима, постављена 1937. године према Красновљевом пројекту. Део ограде представљале су и две стражаре са стилизованим фењерима на врху. Ограда се на овом месту налазила до 1956. године, када је уклоњена приликом уређења Трга Маркса и Енгелса (данас Трг Николе Пашића). Уз монументални степенишни прилаз, 1939. године постављена је скулптурална група Играли се коњи врани, рад вајара Томе Росандића.

Програм унутрашњег уређења скупштинске зграде подразумевао је посебно опремање репрезентативних просторија, Велике и Мале сале, дворане за седнице и кабинета званичника. Свечаном утиску централног вестибила надвишеног куполом, поред полихромно обрађених зидова са стубовима, пиластрима, нишама и лођама, доприноси и посебно декоративно обрађени мермерни под. Хералдичким симболима и скулптурама владара овом простору дат је и снажан симболички карактер. Велики хол, познат и као „сала за разговоре“, представља централну скупштинску просторију, која је украшена богатом штуко декорацијом и намештајем у дуборезу.

Велика скупштинска сала, смештена у десном крилу зграде, пројектована је првобитно за 200, а потом, након прераде пројекта,

за 400 посланика. У супротном, левом крилу зграде, пројектована је Мала сала намењена раду Сената. У обе сале, као и у Сали Министарског савета, зидови су обложени шуко декорацијом, док је целокупан мобилијар изведен од ораховине.

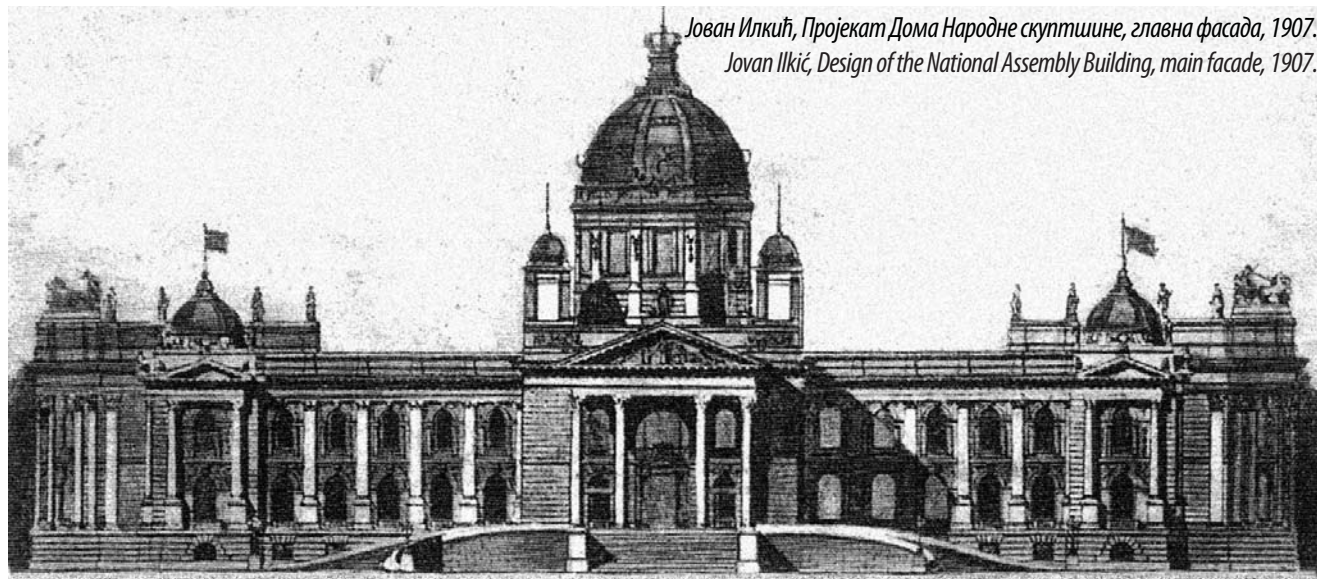
Комуникација између приземља и просторија на спрату остварена је са два симетрично постављена степеништа од белог мермера, чије је украшавање употпуњено бронзаним статуама, персонификацијама Правде и Просвете, и грбовима Краљевине. У ентеријеру спрата посебно се издвајају просторије намењене административном и финансијском одбору и библиотека, једна од најлепших просторија Скупштине. Красновљеви нацрти намештаја у стилском погледу одражавају укус београдског грађанског духа тог времена. Зидове Скупштине краси и двадесет фресака, које су током 1937. године урадили истакнути југословенски уметници декоративног сликарства.

Изградња репрезентативног Дома Народне скупштине подстакла је процес европеизације и еманципације српске грађанске културе, приближавајући је најсавременијим светским токовима у области јавне монументалне архитектуре.

Поред значаја континуитета намене којој служи од подизања до данас, Дом Народне скупштине издваја се и као сведочанство најзначајнијих догађаја политичког живота у југословенској и српској историји. Због својих архитектонских, историјских, културних и уметничких вредности, Дом Народне скупштине утврђен је за споменик културе 1984. године (*Одлука о утврђивању, Службени лист града Београда бр. 23/84*).

Литература:

1. Досије споменика културе Зграда Народне скупштине, Завод за заштиту споменика културе града Београда
2. Милојко Гордић, Украшавање зграде Народног парламента Краљевине Југославије од 1936. до 1939. године, *Наслеђе, II, Београд, 1999, 95–104.*
3. Гордана Гордић, Марко Поповић, Дом Народне скупштине, *Наслеђе, III, Београд, 2001, 58–88.*
4. Вера Грујић, Нереализована фасадна скулптура на Дому Народне скупштине, *Наслеђе, IV, Београд, 2002, 35–43.*
5. Марко Поповић, Зграда Народне скупштине – правци истраживања и принципи обнове, *Наслеђе, IV, Београд, 2002, 9–34.*
6. Александар Кадијевић, У трагању за узорима Дома Народне скупштине, *Наслеђе, VI, Београд, 2005, 45–54.*

Јован Илкић, Пројекат Дома Народне скупштине, главна фасада, 1907.
Jovan Ilkić, Design of the National Assembly Building, main facade, 1907.

National Assembly Building

13, Nikola Pašić Square

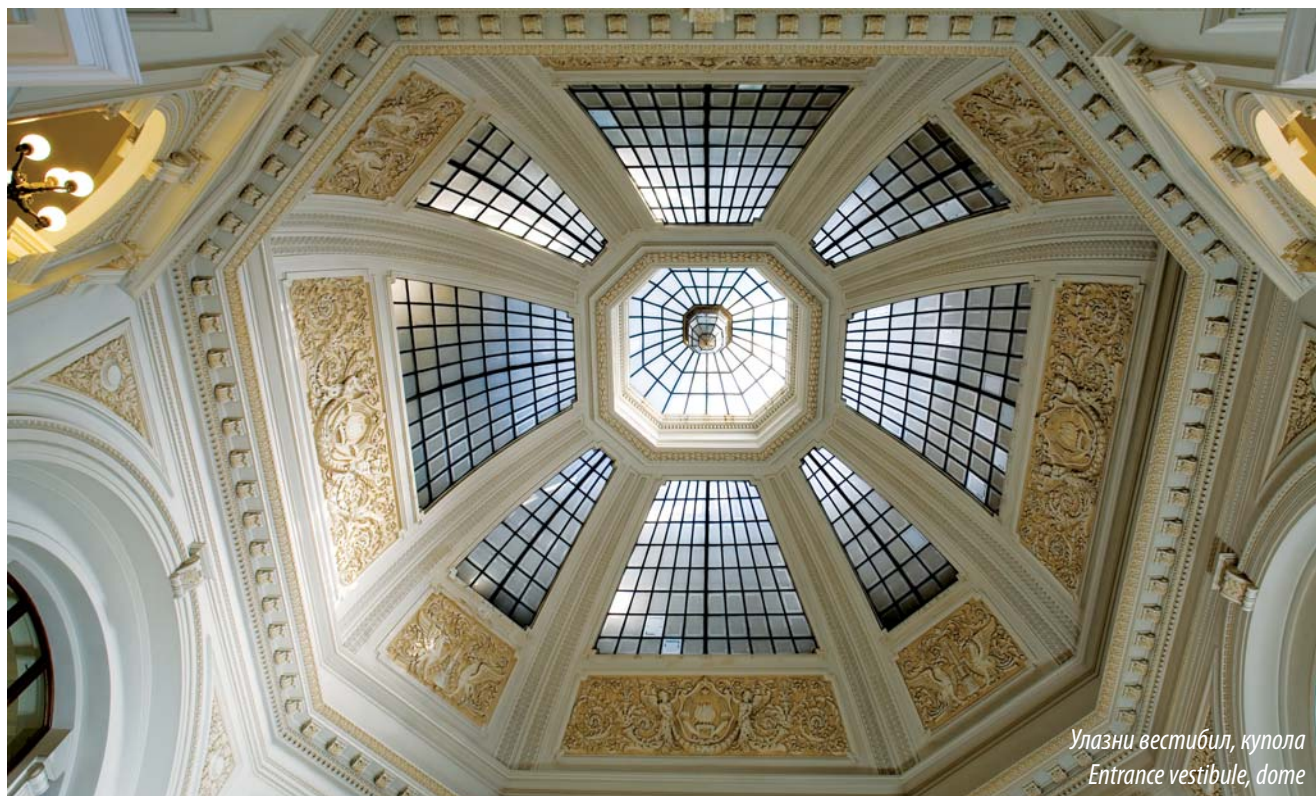

*Мала скупштинска сала, фреска Велика алегорија рада, рад Мате Менегело Родића из 1937.
Small Assembly Hall, fresco Big Allegory of Work, the work of Mate Menegelo Rodić from 1937*

The National Assembly Building, one of the most monumental buildings in Belgrade, was built in the area bounded by Kosovska, Ta-kovska, Nikola Pasic Square and Vljakoviceva Streets. It was built close to the Old and New Palace and the Palace Garden (now Pioneer Park) with which it forms a unique architectural and functional unit. It was erected between 1907 and 1936. The history of its construction, with many interruptions and changes in the design and with the participation of renowned local architects of the first half of the twentieth century, reflects symbolically even the turbulent history of Serbian, then

the Yugoslav government and its parliamentary life.

The original building of the National Assembly, which was on the site of today's cinema "Odeon" (on the corner of Kraljice Natalije and Kneza Miloša Streets), was a modest building, modeled on examples of Balkan secular architecture. With the acquisition of national independence and the rise of Serbia to the rank of kingdom, the modest appearance of the building proved to be unworthy of the parliament of a sovereign state. For the new location was chosen a bare area of "Cattle Market by Batal

Улазни вестибил, купола
Entrance vestibule, dome

Mosque”, which was located on the border of the constructed part of the town. The choice of the new location, that caused great controversy in the public of that time, was also influenced by proximity to the place where in 1830 the Grand National Assembly of Serbia was held, within which was read Hatiserif of Turkish Sultan on the rights of the Serbian people and the succeeding to the prince throne.

Already in 1892, the Ministry for Construction entrusted the project design of the new parliamentary building to the architect Konstantin Jovanović (1849-1923), who proved his skills in designing representative buildings, with the design for the building of the National Bank of Serbia, as well as with many realized public buildings in the Austro-Hungarian capital. However, due to po-

litical turmoil and financial reasons, the realization of the building was delayed for a few years, when the construction was entrusted to the architect Jovan Ilkić (1857-1917), winner of the re-organized competition for the National Assembly Building in 1901. Since with the adoption of the new Constitution, the Kingdom of Serbia got the bicameral Parliament, the new plan met the modified program in which the building should have united under one roof, National Assembly, Senate and Council of State. However, in terms of general composition, spatial organization, as well as of main elements of style and architectural design, the design of Ilkić relied largely on Jovanović’s conceptual drawings from 1892. Due to obvious similarities of the two projects, appeared public criticism which questioned the originality of authorship and sug-

gested the new call for competition which would have provided for the construction of the Assembly Building in national style.

Although in the meantime, in 1903, there was a dynastic change and the enactment of a new Constitution, under which the Assembly had become a unicameral, the design of Ilkić was not abandoned. The official commencement of the construction of the palace was marked with a groundbreaking ceremony on August 27, 1907, in the presence of King Petar I Karadjordjević and Prince Djordje, MPs and diplomats. The Charter, which on this occasion was inserted into the foundations of the building, contained the names of the king, the metropolitan as well as the main architect Jovan Ilkić. The execution of works was entrusted to the famous Belgrade contractor Vasa Tešić.

The turbulent events on the historical stage during the subsequent decade, had led to the situation that by the end of World War II, the building was built only up to the first floor level. Formation of the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes, indicated the need for a new design changes, as anticipated assembly halls were no longer sufficient. Due to death of the architect Ilkić in 1917, work management, which concerned not only alterations and supplement to the original design in the wings of the building, but also the restitution of the lost plans, was entrusted to the author's son and architect Pavle Ilkić by the Ministry of Construction. According to the renewed design the construction continued from 1920 - 1926, when the works once again were suspended.

The decision to start the next phase of the project came after the death of King Aleksandar Karadjordjević in 1934, when the Department of Architecture of the Ministry of Construction became the holder of all works. The chief designer of this Department was a Russian architect Nikola Krasnov (1864-1939). His thirty years of experience in designing public representative buildings, on the basis of which he gained the title of "Architect of the Russian Imperial Court," and then even of "Academic of Architecture", recommended him for the work on the projects of some of the most significant buildings of the capital. Special contribution to the representativeness of the As-

sembly Building, Krasnov gave with the interior design with all the details, such as windows and doors processing, stucco decorations, wood paneling, decorative metal grills and furniture design.

The Palace of the National Assembly was completed and consecrated on October 18, 1936 in the presence of King Petar II Karadjordjević, twenty-nine years after the commencement of its construction.

The Parliamentary building was designed and realized as a monumental, representative and free-standing edifice with symmetric basis. Strict adherence to academic principles at the time of its designing, was the most appropriate expression for the palace of such importance and purpose. The central risalit of the building is dominated by a portico with a triangular tympanum, above which is an elegant dome with a lantern at the top. External design of the building with rustic processing of the basement with green stone of Ripanj, shape of windows and pilasters that extend through the two central levels and end with roof cornice with balustrade, point to Neo-Renaissance and Neo-Baroque models.

The entire heraldic and sculptural decoration above the side wings, provided for in the original design, was not executed. The only realized plastic ornament are medallions with images of Athens, Pericles, Demosthenes and Cicero on the lateral risalits, the work of sculptor Djordje Jovanović. Decoration above the portals in the form of the sculpture of an angel with a torch and an olive branch, was performed according to the concept of sculptor Petar Palavičini.

A decorative fence with antique candelabras, placed in 1937 after the design by Krasnov, represented an integral part of the ambient arrangement of the building. The two guard rooms with stylized lanterns on top represented a part of the fence. In this place the fence stood until 1956, when it was removed within the arrangement of Marks and Engels Square (now Nikola Pašić Square). In 1939 a sculptural group, the work of sculptor Toma Rosandić, called "Black Horses Playing" was placed by the monumental stair access.

Interior design of the parliamentary building included a special furnishing of representative rooms, large and small hall, confer-

ence room and officials cabinets. To the solemnity of the central vestibule overtopped by the dome, in addition to the polychrome processed walls with columns, pilasters, niches and loggias, contributes even special marble floor surfaced decoratively. A strong symbolic character was provided to this space with heraldic symbols and statues of rulers. The Grand Hall, also known as “Hall of Conversations” is a central assembly room, which is decorated with rich stucco decoration and furniture carved in wood.

The Grand Assembly Hall, located on the right wing of the building, was designed originally for 200, and then, after modification of the design for 400 delegates. On the opposite left wing of the building, a small hall was designed intended for work of the Senate. In these, as well as in the hall of the Ministerial Council, all the walls are covered with stucco decoration, and the entire furniture was made of walnut.

Communication between the ground floor and the rooms on the floor was achieved with two symmetrically placed staircases of white marble, whose decoration was completed with bronze statues personifications of Justice and Education and the arms of the Kingdom. In the interior of the floor are especially distinct rooms intended for administrative and financial committee and a library, one of the most beautiful rooms of the Assembly. Furniture designs by Krasnov reflect stylistically the taste of Belgrade civil society of the time. The walls of the Assembly are adorned with twenty frescoes which were made during 1937 by the prominent Yugoslav artists of decorative painting.

Construction of the representative National Assembly Building encouraged the process of Westernization and cultural emancipation of the Serbian civic culture, bringing it to the latest world trends in public monumental architecture. Besides the importance of continuity of the purpose it has served from its raise up to date, the National Assembly Building stands out as testimony to the most important events of political life in the Yugoslav and Serbian history. Because of its architectural, historical, cultural and artistic values, the National Assembly Building was established a cultural monument in 1984.

Никола Краснов, Дом Народне скупштине, акварел, 1939.
Nikola Krasnov, National Assembly Building, watercolor, 1939.

Bibliography:

1. *Documentation of Cultural Monuments National Assembly Building, Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade*
2. Miloško Gordić, *Decoration of the National Assembly Building of the Kingdom of Yugoslavia between 1936 and 1939, Nasledje, iss. 2, Belgrade 1999, 95-104.*
3. Gordana Gordić, Marko Popović, *National Assembly Building, Nasledje, iss. 3, Belgrade 2001, 58-88.*
4. Vera Grujić, *Unrealized facade sculptures on the National Assembly Building, Nasledje, iss. 4, Belgrade 2002, 35-43.*
5. Marko Popović, *National Assembly Building – research directions and principles of reconstruction, Nasledje, iss. 4, Belgrade 2002, 9-34.*
6. Aleksandar Kadijević, *In quest of the models of the National Assembly Building, Nasledje, iss. 6, Belgrade 2005, 45-54.*

ДОВРШЕЊЕ ДОМА
НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

РОЗЕТА ЗА ПЛАФОН

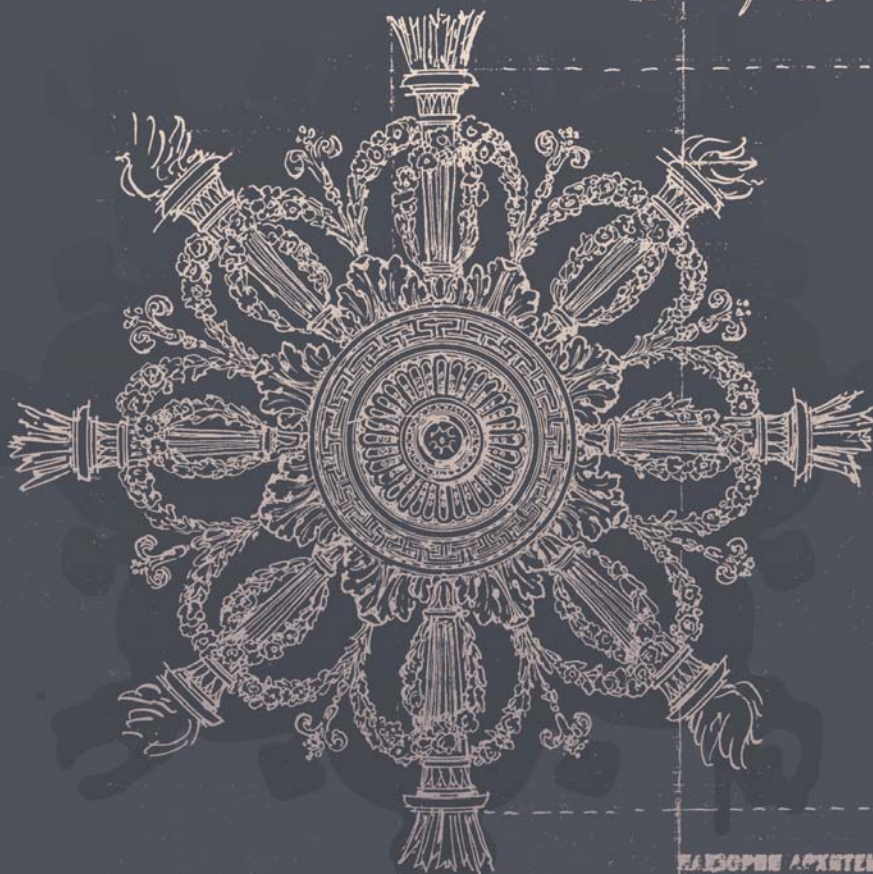
1:10

І СПРАТ
ДИПЛОМАТСКИ САЛОН

Деталј Бр. 80.

Ретинирвано пој Бр. 80.

Мр. М. Машов.

2.00

НАЈБОРНИ АРХИТЕКТА
НА ТРОЈИЦЕСТИ БИРО
НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

арх. Н. М. Масов

Младострков. архит.

24-VI-1935-Београд

Никола Краснов, Дипломатски салон, розета, 1935.

Nikola Krasnov, Diplomatic Salon, rosette, 1935

ДОМ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

Издавач:	Завод за заштиту споменика културе града Београда
За издавача:	мр Милица Грозданић, директор
Аутор текста:	Биљана Мишић
Лектура:	Татјана Тодоровић
Превод:	Јелена Топаловић-Китановић
Графички дизајн:	Александра Ристановић, Лука Прокић
Фотографија:	Снежана Неговановић Фотодокументација Завода за заштиту споменика културе града Београда
Тираж:	1000 примерака
Штампа:	ЈП "Службени гласник", Београд

Београд 2010.
Завод за заштиту споменика културе града Београда
Издање је омогућио Град Београд,
Градска управа, Секретаријат за културу

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

725.1(497.11)(036)

МИШИЋ, Биљана, 1976-
Дом Народне скупштине = National Assembly
Building / аутор текста Биљана Мишић ;
превод на енглески језик Јелена
Топаловић-Китановић ; фотографија Снежана
Неговановић]. - Београд : Завод за заштиту
споменика културе града Београда = Cultural
Heritage Preservation Institute of Belgrade,
2010 (Београд : Службени гласник). - 10 стр.
: илустр. ; 20 x 20 cm

Кор. насл. - Упоредо срп. текст и енгл.
превод. - Податак о аутору преузет из
колофона. - Тираж 1.000. - Библиографија:
стр. 6.

ISBN 978-86-81157-59-6

а) Београд - Дом Народне скупштине - Водичи
COBISS-SR-ID 180487180